

NOGLE HÆVDER, AT "MISSION" IKKE LÆNGERE ER ET FYORD I DANMARK. ANDRE SIGER, AT DET AT BEDE FOR ISRAELS FRELSE ER UDTRYK FOR ANTIJUDAISME ...

Mission og fyord og antijudaisme

Af Kai Kjær-Hansen

"Den tid er forbi, hvor mission og det at missionere over for

andre var fyord for de fleste og især blev dyrket som særinteresse for nogle få i deres særlige selskaber. Nu taler stort set alle i folkekirken om, hvor nødvendigt det er både at have en mission og drive mission."

Således skriver Kristeligt Dagblad (16.06.04) indledningsvis – og under overskriften *Vision om en kirke i mission* – i en bakspejlsar-

tikel om den missionskonference, som blev afholdt i juni måned i Nyborg i år.

I samme artikel citeres Viggo Mortensen, professor i Missions-teologi og Økumenisk Teologi, for følgende: " – Konferencen har vist en vis enighed, hvor man rykker sammen på de kirkepolitiske bænke. Vi er faktisk enige om definitionen på mission, nemlig som det at præsentere og repræsentere kristendommen til mennesker af anden eller ingen tro. Men hvor langt enigheden går, det vil vi gerne afprøve fremover," siger han.

Hvis mission ikke længere er et fyord i dansk sammenhæng

– tiden må nu vise det! – er det om noget et fyord i international sammenhæng, ikke mindst når sagen drejer sig om jødemission. Og: Når mission er at præsentere og repræsentere kristendommen til mennesker af anden eller ingen tro, går jeg ud fra, at jøder er inkluderet. Hævder man at jøder har lige så meget brug for evangeliet til frelse som vi andre, må man være forberedt på at blive anklaget for religiøs overlegenhed og udøvelse af åndelig imperialisme samt for at ville føre forholdet mellem jøder og kristne tilbage til den mørke middelalder.

Mere herom på midtersiderne.

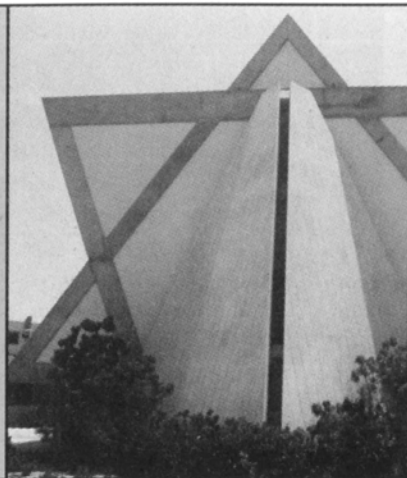
Er det antijudaisme at bede for Israels frelse?

I en kronik i Kristeligt Dagblad om kristen antijudaisme (KD 31. marts 2004) giver Martin Schwarz Lausten, professor i kirkehistorie, et historisk rids over antijudaisme i kirkens historie. Han advarer berettiget mod "den lille antisemitisme" i dag og slutter så sin kronik med følgende: "I kirkens kollekt til 10. søndag efter Trinitatis lød det tidligere 'lad os ikke slå dit ord hen i vejret som dit folk, de vantrø jøder, gjorde i sin vantrø!'. Det blev i nyere tid rettet til 'som dit folk Israel gjorde i sin vantrø', hvilket man næppe kan anse for en forbedring. Først i 1992 blev de ord slettet. Sådan er der trods

alt små glimt af lys."

Ordene synes at angive, at det ikke kun drejer sig om terminologi. Terminologien, altså hvordan vi som kristne taler om jøder, må til stadighed efterprøves. Historien har vist, at terminologi kan føre til antisemitisme. Hvis de små glimt af lys derimod består i, at vi som kristne er holdt op med at bede for Israels frelse, er jeg ikke med. Så hellere mistænkes for antisemitisme og antijudaisme og fortsætte bønnen for Israels frelse ved tro på jøden Jesus. Og samtidig over for kirken fastholde bevidstheden om kirkens skændige misrepræsentation af Kristus op gennem tiderne.

KRISTNE OG JØDER HAR MEGET FÆLLES. DET HÆNGER SAMMEN MED, AT KRISTNE DELER ARV MED JØDER. ABRAHAMS, ISAK OG JAKOBS GUD ER JESU KRISTI FADER IFØLGE NT OG KLASSISK KRISTEN TEOLOGI. INGEN AF PARTERNE VIL TILBAGE TIL DEN MØRKE MIDDELALDER. FOR KRISTNE ER DET STADIG EN UDFORDRING

AT BEKÆMPE ANTISEMITISME OG ANTIJUDAISME. SPØRGSMÅLET ER IMIDLERTID, OM DET ER UDTRYK FOR ANTISEMITISME OG/ELLER ANTIJUDAISME AT DRIVE MISSION BLANDT JØDER. DET MENER KAI KJÆRHANSEN IKKE. MANGE ANDRE ER AF EN ANDEN MENING, HVILKET ARTIKLERNE HER PÅ MIDTERSIDERNE SKAL GIVE GLIMT AF. AT JØDER

ER IMOD JØDEMISSION, ER DER INTET OVERRASKENDE I. MERE OVERRASKENDE ER DEN OPBAKNING, KRISTNE GIVER JØDER I DERES NEJ TIL JØDEMISSION. HVAD ER DE TEOLOGISKE IMPLIKATIONER HERAF? ARTIKLERNE ER EN BEARBEJDELSE AF ET BIDRAG, DER ER OFFENTLIGGJORT I DET SENESTE NUMMER AF TIDSSKRIFTET "NY MISSION".

Jøder og kristne og jødemission

Af Kai Kjær-Hansen

Flere hundrede dokumenter om forholdet mellem synagoge og kirke eller jødedom og kristendom har set dagens lys siden afslutningen af Anden Verdenskrig. Hvad har hovedtemaerne været for diskussionerne?

Et karakteristisk træk ved så at sige alle disse dokumenter er anerkendelsen af, at Israel har en speciel pagt med Gud. Særlig opmærksomhed tiltrak den erklæring sig, som i 1980 blev formuleret af den evangeliske kirke i Rhinlandet. Også i den er der mange positive ansatser. Jesus Kristus er jøden, hedder det, der som Israels Messias er verdens frelser. Men af det forhold, at Jesus er Israels Messias, udledes ikke, at han har nogen afgørende betydning for jøder i dag.

Man fastholder talen om vidnesbyrd. Både jøder og kristne vidner om Gud over for verden og hinanden. Hvad dette vidnesbyrd består i svæver i luften. Og dog: Efterfølgende udtrykkes overbevisningen om, at kirken ikke kan vidne over for det jødiske folk på samme måde, som den gør i sin mission over for andre folkeslag. Dette kunne forstås positivt: måden for kirken at vidne på over for det jødiske folk på må være anderledes end over for ikke-jøder, dels på grund af Israels placering i frelseshistorien som Guds folk, og dels på grund af kirkens forsyndelser mod jøder op gennem historien. Men sådan skulle det ikke forstås. Det er en opfordring til at opgive mission over for jøder.

En af de personer, der havde en finger med i udfærdigelsen af dette dokument, var Heinz Kremers. I en bog publiceret året før – i 1979 – havde han skre-

vet, at jødemission er "Endlösung der Judenfrage mit anderen Mitteln" [den endelige løsning af jødespørgsmålet med andre midler].

Kristne og jødiske reaktioner på fastholdelsen af jødemission

Kremers stod ikke alene. Indflydelsesrige kristne teologer kunne efterfølgende hævde, at jødemission er en anakronisme, fordi kristne ikke er det eneste gudsfolk. I lyset af Holocaust har kristendommen forskertset sin

tydelig reference til den såkaldte topagts-teologi:

"Det er undertiden blevet hævdet, at jøderne i kraft af Guds pagt med Abraham ikke behøver at anerkende Jesus som deres Messias. Det er vor overbevisning, at de behøver ham lige så meget som alle andre, og at det ikke blot ville være en form for antisemitisme, men også troløshed over for Kristus at afvige fra det nytestamentlige mønster at bringe evangeliet til jøderne først . . . Vi tager derfor afstand fra den påstand, at jøderne har deres egen pagt, som gør tro på Jesus unødvendig."

I de to ovennævnte dokumenter nævnes Jesus-troende jøder ved navn og deres sag anerkendes.

Og hermed havde man rørt ved et ømt punkt hos jøder. I det store og hele har man i den jødisk-kristne dialog fravalgt deltagelse af messianske jøder. Og dermed i hvert fald gjort dem til tabere. Hvor ømt et punkt dette er, røber rabbi Yechiel Eckstein med disse stærke ord: "Messiansk jødedom er en vederstyggelighed for det overvejende flertal af jøder."

Med det utvetydige ja til mission og messianske jøder udeblev reaktionen ikke.

Jeg indskrænker mig her til reaktionen fra jødisk side, som ikke blot viser en (forståelig) teologisk uenighed, men også en verbal skarphe, som ellers søges undgået i den jødisk-kristne dialog. Eksemplerne er hentet fra folk,

der indtager en prominent plads i den jødisk-kristne dialog og/eller den amerikansk-jødiske verden. Willowbank Deklarationen er efter deres mening "en plan for åndeligt folkedrab, som er gennemsyret af den gamle kristne 'hovmodige belæring'"; den er "fordrejet" og "arrogant"; den er "bagstræberisk og primitiv"; den er "et desperat forsøg på at sætte fremskridtets ur i stå i de interreligiøse relationer; "den er kristen religiøs imperialisme af værste slags".

Sådanne beskyldninger må man leve med, når man går ind for Israelsmission.

Temaer i efterkrigstidens dialog

- ✧ Kirkens skyld i forbindelse med Holocaust
- ✧ Kampen mod antisemitisme og antijudaisme
- ✧ Israels Gud og Jesu Kristi Fader
- ✧ Kirkens jødiske rødder
- ✧ Israels fortsatte udvælgelse
- ✧ Afvisning af det synspunkt, at kirken er det nye Israel
- ✧ Staten Israel i et teologisk perspektiv.

troværdighed og også sin ret til at missionere. Siden Israel og kirken tilhører det samme gudsfolk, er det illegitimt at missionere over for hinanden.

Dette ændrede dog intet ved det forhold, at der fortsat blev offentliggjort dokumenter, der opfordrede til fortsat jødemission. I 1980 kom *Christian Witness to the Jewish People*, publiceret af Lausanne-bevægelsen. Og i 1989 udkom *The Willowbank Declaration on the Christian Gospel and the Jewish People*.

I disse dokumenter bekræftes det, at Israels folk er Guds pagtsfolk og som sådan stadig har en rolle at spille i frelseshistorien. Men det benægtes, at denne pagt gør troen på Jesus overflødig for jøder. Forpligtelsen til at række evangeliet tilbage til det jødiske folk står stadig ved magt og er ikke annulleret. Ikke engang efter Holocaust. I Manila Manifesto – også fra 1989 – lyder det med

EksPLICIT eller implicit ligger der bag nej'et til jødemission en form for topagts-tænkning. Helt præcist er det måske ikke kun at tale om topagts-teologi. Der findes nemlig også blandt kristne teologer repræsentanter for en énpagts-tænkning, hvor kristendommen betragtes en slags jødedom for hedninger.

Men lad det nu ligge. Når det drejer sig om spørgsmålet om mission blandt jøder og Jesu betydning for jøder, er énpagts- og topagts-talsmænd enige: Jesus er ikke nødvendig for jøder til frelse. Kristen mission må opgives.

Op gennem første del af middelalderen havde jøder betragtet kristne som afgudsdyrkere. Fra og med slutningen af det 13. århundrede når jøder frem til, at det der konstituerer afgudsdyrkelse for dem – troen på Jesus som Messias, hans guddommelighed, treenighedslæren mv. – ikke længere er at betragte som afgudsdyrkelse for ikke-jøder, dvs. de kristne.

Men vi skal op til begyndelsen

af det 20. århundrede, før der kan tales om en egentlig lære om de to pagter. Her spillede den tysk-jødiske religionsfilosof Franz Rosenzweig (1886-1929) en ikke ubetydelig rolle. Han havde været på nippet til at overgå til den kristne tro, men besindede sig. Berømt er følgende sentens, hvor Rosenzweig med henvisning til Joh 14,6 og Luk 15,31 i 1913 skrev:

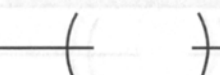
"Vi er helt enige om det, Kristus og hans kirke betyder for verden. Ingen kommer til Faderen uden ved ham. Ingen kommer til Faderen – men det er anderledes for den, som ikke behøver at komme til Faderen, fordi han allerede er hos ham. Og sådan er situationen for Israels folk."

At dette er dårlig eksegesi af Joh 14,6, kom ikke til at spille nogen rolle. For Rosenzweig har jøden ikke brug for en formidler. Han er hos Gud. Hedningen har brug for det. Og formidleren for hedninger er jøden Jesus. Jødedommen er "ilden", kristendommen er "strålerne", der udgår fra ilden. Som komplementære

størrelser har både jødedommen og kristendommen en funktion i verden.

For mange har læren om de to pagter (som naturligvis findes i adskillige udformninger) fået en helt "evangelisk" klang. Endelig er det lykkedes at finde en løsning på det vanskelige forhold mellem jødedom og kristendom. Begge er ligeværdige religioner, begge er vilde af den samme Gud, og begge har de en guddommelig opgave i verden. Som sådan skal de ikke konkurrere om hinandens sjæle, hvorfor kirkens mission blandt jøder kan ophøre. Den kristne kirke behøver ikke længere at have dårlig samvittighed over, at den ikke har formået at bringe evangeliet til jøder, så de kom til tro på Jesus. Kirken er løst fra det, som den tidligere mente var en guddommelig forpligtelse. Og det er er den blevet – ikke med et negativt forbud, men med en positiv teologisk begrundelse, hævdes det.

Men så enkelt er det ikke, dersom Det Nye Testamente tages for fuldt pålydende.

Det jødiske dokument Dabru Emet

Dabru Emet (Tal Sandheden), blev offentliggjort den 10. september 2000. Bag dette dokument står fire jødiske lærde, som taler i eget navn, men som senere har fået en del opbakning fra jødiske rabbinere og kristne kirker. Det er et jødisk dokument om kristne og kristendom.

Tiden er forbi, hævdes det, hvor kristne opfattede jødedommen som "en forfælt religion eller, i bedste fald, en religion, der beredte vejen for, og som fuldendes med kristendommen". Tiden er kommet for jøder til at lære om de bestræbelser, kristne gør for at ære jøder og jødedom.

Dokumentet fylder ikke meget mere end to sider. Her er overskrifterne til de otte punkter:

1. Jøder og kristne tilbeder den samme Gud.
2. Jøder og kristne søger autoriteten i den samme bog – Bibelen (som jøder kalder "Tanakh", og de kristne kalder "Det Gamle Testamente").
3. Kristne kan respektere det jødiske folks krav på Israels land.
4. Jøder og kristne accepterer de moralske principper i Torahen.
5. Nazisme var ikke et kristent fænomen.
6. Den menneskeligt set uoverstigelige forskel mellem jøder og kristne vil ikke blive udjævnet, før Gud genløser hele verden som lovet i Skriften.
7. Et nyt forhold mellem jøder og kristne vil ikke svække jødisk praksis.
8. Jøder og kristne må arbejde sammen for retfærdighed og fred.

Ikke overraskende er dokumentet blevet modtaget med tak blandt folk, der er engageret i den jødisk-kristne dialog. Helt uvæsentligt er det dog ikke at være opmærksom på de negative reaktioner, som nogle jøder har mødt det med. Ikke mindst retter kritikken sig mod punkt (5), hvor man ikke mener, at kristnes skyld i Holocaust er betonet nok.

Teologisk er det fra ortodoksjødisk side også gjort gældende,

at det under (1) ignoreres, at kristne tror, at Jesus var Gud inkarneret, og under (2) ignoreres det, at kristne fortolker den jødiske bibel (=GT) i lyset af NT. Jøder læser den i lyset af den mundtlige Torah, som ikke har nogen plads i kristne tænkning, siges det (med rette). Jonathan Rosenblum, som anfører dette i The Jerusalem Post (20. januar 2004), hævder, at den teologiske dialog mellem jøder og kristne er både

unødvendig og irrelevant. Jøder og kristne kan – fordi de deler en række fælles værdier – udmærket samarbejde på det menneskelige plan og arbejde for fred og retfærdighed uden en teologisk dialog. Her handles der nemlig i porten. Det ligger i luften, at når jeg har fået en indrømmelse fra den anden part, "gengælder" jeg denne med at give en indrømmelse. Og i sidste instans er resultatet: "I'm OK, you're OK". Og hvad betyder det? Hermed tilsløres jødedommens unikke budskab. Og "Sinajs unikke position" tilsidesættes ifølge Rosenblum, når man som den britiske overrabbiner Rabbi Jonathan Sacks (i bogen The Dignity of Difference) i sine bestræbelser for at konstruere en sammenfattende religionsteori kan hævde: "Gud har talt til menneskeheden på mange sprog: gennem jødedommen til jøder, gennem kristendommen til kristne, gennem islam til muslimer."

Disse iagttagelser viser, at visse jøder har en skepsis over for dialogteologien, som svarer til den, der findes i den kristne verden. Hos Sacks ser topagts-teologi ud til at være blevet trepagts-teologi. Andre ender med en "multi-pagt", fx den jødiske rabbiner Leon Klenicki, som endog er parat til at opgive tanken om det udvalgte folk. "Jeg ville foretrække at tænke på os som et udvalgt folk. Siden bibelsk tid er der folk, der har fundet andre veje til Gud. Min vej er ikke den eneste. Det er bare

min og mit folks vej." Som kristen og i bibelteologisk lys kan jeg ikke undvære den basale tanke om Israel som *det* udvalgte folk.

Mine kritiske bemærkninger til Dabru Emet indskrænker jeg til følgende.

Under punkt (1) siges bl.a.: "Selv om kristnes gudsdyrkelse ikke er et

muligt religiøst valg for jøder, glæder vi os som jødiske teologer over, at mange hundrede millioner mennesker gennem kris-

tendommen er kommet ind i et forhold til Israels Gud."

Under punkt (6) siges bl.a.: "Jøder kan respektere kristnes

troskab over for deres åbenbaring, ligesom vi forventer, at kristne respekterer vores troskab over for vores åbenbaring. Hverken jøder eller kristne burde presses til at acceptere den anden sammenhængs lære."

Ingen kan foreskrive den anden part, hvad han eller hun skal mene. I Dabru Emet afvises det, at kristnes gudsdyrkelse kan være et muligt religiøst valg for jøder. Spørgsmålet er ikke til diskussion. Det er klart sagt og velsagtens også ment som en betingelse for, hvem man vil være i dialog med. Men dette står i skrigende modsætning til sætningen i (6): "Jøder kan respektere kristnes troskab

over for deres åbenbaring ..." Her springer man over, hvor gærdet er lavest. I den kristne tradition, som den kommer til udtryk i NT, er den klare forudsætning, at Jesu budskab primært rettede sig til jøder, og at Jesus er jødernes Messias. Og hvis han ikke er det, kan han ikke være Kristus for hedninger.

Dette er sagens kerne.

Hvis Jesus ikke er Messias for jøder ...

Detervanskeligtatbenægte, at Jesus er fremstillet som Messias for jøder i NT. Om han nu var og stadig er det, er et spørgsmål, der besvares i troens verden. Tankegangen i NT er god jødisk: Fordi han var Messias for jøder, har hans gerning positive konsekvenser også for ikke-jøder.

I topagts-teorien vendes det hele på hovedet med en teologisk absurditet til følge.

Hvordan kan man hævde, at den Jesus, som mødte sit eget folk, det jødiske, med krav på at blive hørt og adlydt, som om man adlød Gud – ja, satte sit liv ind på dette – ikke længere har betydning for det jødiske folk, og så samtidig at hævde, at hans radikale budskab har afgørende betydning for alle andre folk?

Jesus kan kun have afgørende betydning for os som hedninger, hvis han har afgørende betydning for jøder. Er Jesus ikke jødernes Messias er han eller ikke

vores Kristus. Og så er der slet ikke noget der hedder evangelium – for os.

I Det Nye Testamente findes en eksklusivitet, som er knyttet til jøden Jesus. Denne eksklusivitet er ikke opfundet af hedningekristne. Den har kirken lært af de første jøder, der troede på Jesus. Når sagen forholder sig sådan, kan kristen forkyndelse som sådan til det jødiske folk ikke stemples som antisemitisme eller antijudaisme.

Ved at fastholde jødemission har man gjort verdensevangelisationen en stor tjeneste. Når det folk, som står Gud nærmest, har brug for evangeliet, har alle folk brug for det.

Hvad er bolværket mod al grim kristen triumfalisme? Det er, når den, der rækker evangeliet til andre, gør det klart, at han eller hun selv har brug for selv samme evangelium.

